

Bojan Cvelfar

**Dr. Štefan
Kočevar - Krunoslav,
okrajni zdravnik v
Podčetrtku**

Dr. Štefan Kočever je za doktorja vsega zdravilstva promoviral 6. avgusta 1835 na Dunaju.¹ Kot je ugotovil že Fran Ilešič, je zagotovo do konca tega leta še ostal na Dunaju; to je razvidno tudi iz pisma Stanka Vraza Muršču 3. decembra 1835, ko mu naznanja, da »Kozhevar doktor medicine, kirurgije, oknega in babinskega umsětva itd. nakani ob boshizhi v Gradez in bersh zhash tudi kos Ptuj v Serdishe priti.«² Na to kaže tudi pismo Štefana Kočeverja Stanku Vrazu 14. decembra 1835, ko mu sporoča svoj dunajski naslov (»Josephstadt, Herrengasse No 191 im 3. St., Thür No 11«),³ ter pismo Frana Miklošiča Stanku Vrazu, v katerem omenja, da Kočever kljub opravljeni doktorski disputaciji »komaj protoletje v svojo blaženo domovino pride.«⁴ Iz seznama okrožnih in okrajnih zdravnikov na Štajerskem pa je jasno razvidno, da je Kočever 8. oktobra 1835 pridobil še naziv magistra porodništva, diplomo doktorja kirurgije pa šele 4. februarja 1838, oboje seveda na Dunaju.⁵

Svojo prvo zdravniško prakso je opravljal v začetku leta 1836 v Celju. A kaj kmalu se mu je odprla možnost, da bi pridobil mesto okrajnega zdravnika v Podčetrtku. V zvezi s tem ga nagovarja Vraz že v pismu 7. maja 1836: »Dominkoš⁶ so na Te hudi, zakaj si nè dozdej prišel. Oni so Te do včerašnega dnè čakali. Meni so veleli, da ti na naglem pišem, kaj bi se ti berž kak list do rok pride, v Gradec napotil, vse svoje atestate sobo vzel, ter se Štajerskemu ravnitelniku in vsem ravniteljskim svetovavcom pokazal, posebno pak g. Ormožkemu zavoljo physikata (Landsberg), zakaj g. D. so vse Doktore in apotekarje (v imeni + Boga ozheta, X ino + sina, ino + duha svetega Amen (ter) obuntali, kaj glas raznašajo, »Da bi velika budalaščina bila, ako bi Nemeč physikat dobil, kde ma s puhimi Slovenci posel.« Morti se to pod nos ravnitelstva dokadi, ter za nas Slovence dober rezultat včini.«⁷

Slednje se je vsekakor kmalu tudi zgodilo. Z dekretom graškega gubernija 13. julija 1836 je bil dr. Štefan Kočever nameščen za okrajnega zdravnika v Podčetrtku s plačo 400 gld. Zapisregel je 27. avgusta istega leta.⁸ Da se je kmalu

1 Štajerski deželni arhiv Gradec (Steiermärkische Landesarchiv Graz), v nadaljevanju ŠDA, Hs. XXII/3, Aerzte ältere Datums, Qualifications tabellen der Kreis und Bezirks-Aerzte in Steiermark, Štefan Kočever.

2 Fran Ilešič, Dr. Štefan Kočever (1808-1883) prvokrat zdravnik v Celju (1836), ČZN, 1966, str. 156 (dalje Kočever).

3 Ljubomir Andrej Lisac, Slovenska korespondenca Vraz-Kočever 1833-1838, Ljubljana 1961, str. 37.

4 Fran Ilešič prav tam.

5 ŠDA, Hs. XXII/3, Aerzte ältere Datums, Qualifications tabellen der Kreis und Bezirks-Aerzte in Steiermark, Štefan Kočever.

6 Andrej Dominkuš (1797-1851), oskrbnik graščine v Središču.

7 Ljubomir Andrej Lisac, n. d., str. 38.

8 ŠDA, Hs. XXII/3, Aerzte ältere Datums, Qualifications tabellen der Kreis und Bezirks-Aerzte in Steiermark, Štefan Kočever.

zatem Kočevar že nastanil v Podčetrtku, lahko sklepamo iz pisma Vukotino-
viću, ki ga je 31. avgusta koncipiral Stanko Vraz in v katerem je zapisal, da »do
sedmogo dojdüčeg meseca ne može stati u srędnoj Ilirii, jerbo četvertog nadojde
jedan izmedju gornjih domorodaca iz Celja k meni, sramota mi je, ako me kod
kuće ne nalazi«. Tu je gotovo mislil na Kočevarja, ki se je ob selitvi v Podčetrtek
oglasil domov v Središče.⁹ Prvo Kočevarjevo pismo Stanku Vrazu iz Podčetrтка
pa je datirano s 13. novembrom 1836.

Vse skupaj se tudi ujema z upokojitvijo slatinskega zdraviliškega uprav-
nika in zdravnika dr. Johanna Fröhlicha sredi leta 1835;¹⁰ Fröhlich je bil tudi
okrajni zdravnik s sedežem v Rogaški Slatini. Jeseni 1836 so sedež okrajnega
zdravnika prenesli v Podčetrtek, v zvezi s tem pa je kraj februarja 1836 dobil tudi
lekarno. Prvi lekarnar je bil Ernst Valentin.¹¹

Ob nastavitvi v Podčetrtku si je mladi okrajni zdravnik močno želel ustva-
riti družino. V Celju se je namreč strastno zaljubil v komaj dvajsetletno Karo-
lino Eisel von Eiselsberg, rojeno v Admontu, hčerko posestnika in upravnika
glažute na Zgornjem Štajerskem, katerega žena in Karolinina mati je bila rejenka
Ignacija Novaka, enega izmed najpodjetnejših Celjanov predmarčne dobe.¹²

Kot pravi prijatelj mu je Stanko Vraz v pismu 14. februarja 1837 svetoval:
»Moj dragi brat! Ne ženi se!!!« V nadaljevanju pa ga je spraševal: »Ali ima popov
obvoj ino jegove besede resen taj blagoslov kak prostaki verjejo?« Očitno in zelo
nedvoumno ga je skušal odvrniti od prenađljene odločitve tudi z besedami: »Ti
si mi pravil, da je Tvoja Dulcinea jako lepa, prekrasna itd. Kaj je počasi z take
ljubezni, ki se na samo lepoto stavi? – prah – to kaj je počasi z naj lepše lepote.
Ino kaj pa bo tedaj, kadar še na lepšo nameriš? Slasti kadar bo se že Tvoja žena
osipala?«¹³

A Kočevar se ni dal zmotiti. 16. marca 1837 se je v Celju s svojo izvo-
ljenko poročil, seveda pa se je tudi prijatelj Vraz omehčal in mu že v pismu 28.
aprila 1837 iskreno zaželel vso srečo.

Njun, na žalost zelo kratkotrajni zakon, je moral biti ena sama velika lju-
bezen. Prijatelju Stanku Vrazu piše: »Bog mi je dao srečo, kaj sem se oženio. 11
tjedov mam mojo ženo vu Podčeterťki, ter najna lubav nije menša, temoč je veća

9 Fran Ilešič, Kočevar, str. 154.

10 Zgodovinski arhiv Celje. Zdravilišče Rogaška Slatina, 237/1836.

11 Fran Ilešič, Kočevar, str. 154, 156.

12 Prav tam, str. 155.

13 Ljubomir Andrej Lisac, n. d., str. 44–45.

postala. Jas sem si sam mojo srečo napravio, ter njo sam uživam. Nobena žena mene nebi tak srečnega napravila, či bi milione mela. Tak tudi malo kera lubiti zna, kak moja žena. Pridi v'jesen kmeni, ter boš pri meni Griseldij¹⁴ najšeo.«¹⁵

Kadar se je Kočevar moral peljati na dom k bolniku, ga je ljubeča soproga vedno hotela spremljati, a blaga duša, kakršen je bil, »ni jej hotel kratiti tega veselja. Pri neki vožnji v Konjice sta se konja splašila, voz trkne na cesti v stolp in jeden butne glavoj v glavo drugega, da bi se lahko oba ubila.«

Živela sta skromno. Vrazu v pismu potoži: »Mojo delo, kero me vsaki celi den moči, mi dosti skerbi, a malo dobička prinese. Malo zaslužim, pa se tudi z'malim moji živeš splača. Jas nebom več kak 500 fl. sr. na leto za mojo gospodarstvo potrebovao, kaj mi služba in sosedna grašina donese. Vse, kaj si pri bolnikih zaslužim, bom za duge potrebovao ...«¹⁶

Karolina mu je v Podčetrtku povila dve hčeri, 16. februarja 1838 Ljudmilo in 23. maja 1840 še Emo Frančiško, ki je kmalu umrla. Obema otrokoma sta bila krstna botra ženina »stara starša«, Ignacij in Fani Novak. Kot kaže, je Kočevar, vsaj v začetku svojega delovanja v Podčetrtku, imel z njima tesne stike.

Družina je živela v hiši št. 23, ki stoji tik poleg župnijske cerkve in župnišča in je takrat bila last trgovske družine Fabiani. Kočevarjevi so zasedali polovico hiše. Dokler je bil Kočevar še samski, je živel v hiši št. 18.¹⁷ Vendar pa je že 26. septembra 1840 njegova žena Karolina umrla.

Drugič se je, med drugim tudi na Vrazovo nagovarjanje, oženil 14. oktobra 1844 v Podčetrtku s Terezijo Koller. Povila mu je pet otrok: Julijo,¹⁸ Štefana,¹⁹ Josipa,²⁰ Frančiško²¹ in Terezijo.²² Vsi razen slednje so bili rojeni v Podčetrtku.²³

14 Griseldis je ženski lik, znan iz srednjeveške in novejšje literature, ki ponazarja žensko pohlevnost in zvestobo.

15 Ljubomir Andrej Lisac, n. d., str. 50.

16 Prav tam, str. 55.

17 Fran Ilešič, Graščinski oskrbnik, sreski komisar Josip Herzog v Podčetrtku (+1860), »strica Stanka Vraza, ČZN 1970, str. 111 (dalje Herzog).

18 Rojena 2. januarja 1845, poročena z železniškim uradnikom Mayerjem.

19 Rojen 25. oktobra 1845, umrl kot pravnik oktobra 1870. Bil je vnet rodoljub.

20 Rojen 21. maja 1848, nadaljeval je očetov poklic. Leta 1871 si je v Gradcu pridobil naziv dr. medicine, umrl pa je 22. marca 1893 v Celju kot začasni mestni zdravnik in asistent v bolnišnici.

21 Rojena 26. novembra 1850, poročena je bila z Alojzijem Wallterjem, c. kr. sodnikom v Rogatcu.

22 Najmlajša, rojena 3. junija 1854 v Celju, soproga vrlega slovenskega narodnjaka in odvetnika dr. Josipa Serneca.

23 Božidar Flegerič, Doktor Štefan Kočevar, rodoljub in pisatelj slovenski, Ljubljana 1890, str. 18.

Iz dveh zakonov je torej Kočever imel sedem otrok. Dve hčerki sta se poročili z vrlima slovenskima narodnjakoma: najstarejša Ljudmila z Ivanom Žužo, najmlajša Terezija pa z Josipom Sernecem.

Ugotovitev, da Podčetrtek v slovenski kulturni zgodovini ni nikoli dosegel tako visoke stopnje pomembnosti kot prav v času, ko je tam služboval dr. Štefan Kočever, nikakor ni iz trte izvita. Dejstvo je, da je Podčetrtek s Kočeverjem v 40. letih 19. stoletja postal narodno-kulturno slovensko središče celjskega okrožja.

Pred njegovim prihodom razmere v majhnem trgu za narodno stvar niso bile nič kaj rožnate. Podčetrtek je tako po zunanji kot notranji podobi dajal videz nemškosti. Občevalni jezik v trgu je bil nemški in le malo katera hiša je bila slovenska. Seveda je bila tudi šola nemška. Takratni učitelj Jurij Beheim med poukom ni dovoljeval slovenskega jezika. Na šoli je bil prisoten inštitut »flaške«, namreč v stekleničko je učitelj dal listič z imenom in priimkom učenca, ki si je med poukom drznil govoriti slovensko. Kršitelj je stekleničko ob zasmehovanju in roganju sovrstnikov v soboto moral odnesti domov.

Štefan Kočever se je idejno oblikoval v Gajevem krogu in se kot ilirec zavzemal za uvedbo gajice med Slovenci. Po odhodu na Dunaj je vseskozi vzdrževal stike s štajerskimi domoljubi. Leta 1831 je na Dunaj prišel študirat medicino tudi Anton Murko. Spoprijateljila sta se ter se nekega poletnega dne leta 1832 »pomenkovala o slabem stanju slovenščine zaradi malega števila domoljubnih Slovencev. V Gradcu so bivali Matjašič, Klajžer, Vogrin, Knupleš in Verblach. Muršec /zdaj Zlatomešnik/ je kaplanoval v slovenskih Goricah, tudi sma mislila na Krempla, Volkmara, Dajnka in Modrinjaka. Ti so bili na levi strani Drave. Na desni strani Drave sta pela Slomšek in Lipold, ter Korošci so imeli svojega Jarnika. Krajci so čislali več domoljubov, in so se ponašali z Vodnikom, Kopitarjem in Čopom. Gotovo je to bilo malo število domoljubov poleg razširjenega renegatstva i splošne nezavednosti naroda. Obupati je bilo na bodočnost! Tužna Domovina!«²⁴

Kot se je kasneje spominjal Kočever, je v tem nadvse zaskrbljujočem trenutku pisal domoljubom v Gradec, od koder je od Knupleša prejel vzpodbudno novico, »da imamo dva mlada Slovence, od katerih eden Homera drugi Vigila slovenski uči. Ta Slovence sta bila Stanko Vraz in Miklošič.« Jeseni 1832 se je

24 Nacionalna sveučilišna knjižnica Zagreb (v nadaljevanju NSK), R-3981c, Štefan Kočever, 6. 9. 1880.

tako z njima seznanil in pobratil pri št. st. davčnem komisarju, sicer velikem podporniku slovenstva, Ferdinandu Dominkušu v Gradcu.²⁵

Iz njegovega zgodnjega obdobja je nekoliko manj znan, toda nič manj rodoljuben tale zapis: »Mojo perse je polno čutenja, jas bi Vam ves moj Ideal od slovenstva popisal, da solze mi oči ne bi pokrile, ter serce mi strašno tukalo v persah.«²⁶

Kočevarja danes uvrščamo med štiri najpomembnejše »Ilire iz Štajerja«, kamor štejemo še Oroslava Cafa, Davorina Trstenjaka in Stanka Vraza. Kot ilirec seveda ni uvidel možnosti in ni zaupal v slovenščino kot knjižni jezik. V predmarčni dobi je zbiral ljudske pesmi in pripravljaval izdajo slovarja ilirskega jezika.

Kočevarjeva narodnobuditeljska usmerjenost in njegovo delovanje v Podčetrtku in širši okolici sta najbolj razvidna iz bogate korespondence s Stankom Vrazom, s katerim sta bila zelo dobra prijatelja.

Že kmalu po prihodu v Podčetrtek je Kočevar v pismu Stanku Vrazu 13. listognoja²⁷ 1836 zagotovil, da ni pozabil na Slovence: »Lubav moja domorodstva je nepremenliva, kajti samo Eno domorodstvo mam, za kero in v kerom živim in živil bom.« V nadaljevanju je jasno nakazal smer svojega narodnobuditeljskega delovanja. Ko se mu opravičuje, da mu v Celju in njegovi okolici ni imel časa zbirati ljudskih pesmi zaradi ljubezenskih skrbi in da jih je zaradi tega celo sam začel pisati, nadaljuje: »Zdaj je moja duša eno malo pomirena, zdaj tudi očem več na druge pesmi paziti, bom njih zbiral, bom iskal več bratov slovenskih. Enega sem najšel, on se zove Klobočnik,²⁸ je kaplan v mojem dištrikt, ker, kak vsi drugi povedajo, dobre pesme dela, meni še njih je ne šteti dal, pa mi je obečal. Tudi bom kak apoštol v'mojem dištrikti Slovence za njihovo domorodstvo nagovarjal; da bi li mogel kakšno moč čes nje dobiti! Horvatske novine bom v'tukejshno oštarijo dal, da bodo ludi vědli, kaj i v'njihovom ilirskom jeziki se kaj vrednoga šteti najde. Či moje brate na pravi pot napelam, se bom štimal, kak da bi en novi svet stvoril.«²⁹

V pismu 9. aprila 1938 je Vraz Kočevarju poslal stran časopisa Ost und West s Šafaříkovim člankom Notizen über slawische Literatur ter mu predlagal,

25 NSK, R-3981c, Štefan Kočevar, 6. 9. 1880.

26 NSK, R-3981b, Kočevar-Vraz, s.d. (1835–36?).

27 November.

28 Franc Ksaver Globočnik, kaplan pri nadžupniji Sv. Križ v Rogaški Slatini (15. 12. 1835 – 26. 11. 1838), 700-letnica nadžupnije Sv. Križ, Rogaška Slatina 2004, str. 37.

29 Ljubomir Andrej Lisac, n. d., str. 42.

da pridobi kakšne naročnike za ta časopis. Vraz je omenjal Herzoga, učitelja Feictingerja in zdraviliškega upravnika in zdravnika dr. Jožefa Soka v Rogaški Slatini.³⁰

9. decembra pa mu sporoča: »Eto ti šaljem sliko od našega preljubljenega Gaja, koga neka Bog poživi! Ja znam, da Ti dobro došla bude.«³¹

Od domače družbe sta narodno zavednost na gradu poleg Vrazovega daljnega sorodnika Josipa Herzoga, graščinskega oskrbnika in od leta 1851 notarja v Podčetrtku, kazala vsaj še dva uradnika: vodja zemljiške knjige Anton Nagy in davčni uradnik češkega rodu Franc Suchy. Na grad k Herzogu je (sicer) zaradi ženske družbe zahajal takrat še študent Matevž Vehovar, pa tudi rogaški oskrbnik poljskega rodu Frančišek Bolberyc, ki je v nasprotju z ilirskim avstroslavizmom v družbo vnašal protiavstrijsko razpoloženje.³²

Herzog je na primer na binkoštni ponedeljek leta 1845³³ na kosilo povabil slovenske (ilirske) domoljube dr. Kočevarja, Antona Premelča (župnika v Bučah) in Antona Wolfa (župnika pri sv. Petru na Medvedovem selu, današnjem Kristan Vrhu).³⁴ K njemu sta redno zahajala tudi Wolfov predhodnik Josip Žafran in kaplan v Olimju Josip Virk, neposredno s Kočevarjem pa je imel tesne zveze tudi kaplan v Rogatcu, ilirec Josip Kašnik.³⁵

Izmed tržanov je bil ob družinah Pajk in Neckermann Herzogu blizu tudi učitelj Franc Travn. Herzog je imel tesne zveze tudi s trgovci Fabianiji, Kočevarjevimi stanodajalci – iz te hiše je prišel tudi njegov zet. Tudi ranocelnik Gollner je po vsej verjetnosti spadal v ta krog.³⁶

Sicer so se v Podčetrtku sestajali tudi na javnih shajališčih. Takšna prizorišča družabnosti sta prvenstveno bili trški gostilni »pri Horvatu«³⁷ in »pri Bučarju«. Leta 1844 se omenja celo nekak klub »pri Nusserju«.

Pomembno je omeniti, da je bil Kočevar že leta 1836 naročnik gajevih Novin. Prinašal jih je v podčetrško gostilno, češ naj vidijo ljudje, da se tudi v na-

30 Prav tam, str. 58.

31 NSK R-3981a, Vraz-Kočevar, 15. 12. 1938.

32 Fran Ilešič, Herzog, str. 122.

33 12. maja.

34 Fran Ilešič, Herzog, str. 117.

35 Prav tam, str. 125–26.

36 Prav tam, str. 125.

37 To je bila prva podčetrška »kavarna«, na razpolago je bil celo biljard. Prav tu se je dogajala veselica leta 1848.

*Markt und Schloss Windisch-Landsberg
S. Excellenz des Herrn Grafen von Attems im Cillier Kreis*

Trg in grad Podčetrtek, litografija, 1824-1833 / Pokrajinski muzej Celje

šem »ilirskem jeziku da čitati kaj vrednega«. Vrazov graški ilirski dijaški krog je na Kočevarja računal, predvsem kot na nekakšnega ilirskega preroka v celjskem okrožju, ki da je že »mного farmeštrov in kaplanov obrnil na vero slovensko«. ³⁸ Pozneje je naročil še Zoro Dalmatinsko, razširjal je tudi Kranjsko čbelico. Tudi mnogim štajerskim domoljubom (predvsem duhovnikom) je s pozivi k narodnemu prebujenju razpošiljal slovensko in »ilirsko« literaturo.

Ko se je v začetku avgusta 1842 Vraz pojavil v Podčetrtku, je s seboj prinesel zemljevid slovanskega sveta, ki ga je kot pojasnilo k svojim Slovanskim starožitnostim izdal Pavel Josip Šafařík. Zemljevid je pokazal ali pa celo razobesil v podčetrtski gostilni. ³⁹

Sicer pa Kočevar v ilirski vnemi ni prav nič zaostajal za Vrazom. Kar je bil Vrazu za mariborsko okrožje duhovnik dr. Muršec, mu je bil za celjsko dr. Štefan Kočevar. ⁴⁰

38 Fran Ilešič, Stanko Vraz v celjskem okrožju, Narodni dnevnik, Stanko Vraz-ova številka, št. 145, Celje 1910 (dalje Vraz).

39 Fran Ilešič, Herzog, str. 115.

40 Fran Ilešič, Vraz.

Geografsko in prometno je seveda Podčetrtek gravitiral tudi proti Zagrebu. Tako ni nič presenetljivega, če je Vraz leta 1839 tudi Podčetrčane, Herzoga in Kočevarja vabil na ples študentov pravnikov v Zagreb, češ, »tam se mu bode srce razigralo, zakaj vse bo narodno, oprava, napisi, igre, plesi (kolo), pesmi itd.«. Kočevar je velikokrat prihajal čez Sotlo v Miljano k upravniku graščine Čabrianu, saj se je poznal s »harmicarjem⁴¹ Stenico in kontrolorjem Strupom«. Večkrat je tudi obiskal Zagreb. Kočevar omenja, da je svojo hčer Ljudmilo v letih 1847/48 pa tja do aprila 1850 poslal v vzgojo v Zagreb h gospe Strupi.⁴²

H Kočevarju v Podčetrtek so poleg Stanka Vraza, ki je k svojemu zvestemu ilirskemu prijatelju v letih 1836–1850 zahajal redno vsako leto,⁴³ prihajali tudi drugi domoljubi. Domnevamo, da sta poleg Vraza julija leta 1837 v Podčetrtek prišla tudi Davorin Trstenjak in Oroslav Caf, ko so s Kočevarjem vred vsi skupaj bili pri Ljudevitu Gaju v Krapini. Tam so ob priliki znamenite rüttljevske⁴⁴ rodoljubne ilirske prisege Štefana Kočevarja preimenovali v Krunoslava ter ob prisotnosti Ljudevita Gaja v Krapini prisegli »mi tedanji Iliri iz Štajerja«, brata Stanko, Oroslav in on »do smrti neutrudljivo delati za dušno prerojenje naroda jugoslovanskega«.⁴⁵

Pozneje je bil Caf pri Kočevarju v Podčetrtku še večkrat, zagotovo pa leta 1840. Prav tako Davorin Trstenjak, iz Celovca je v Podčetrtek večkrat prišel tudi Matija Majar Ziljski; zagotovo 13. in 14. oktobra 1844, ko se je tu sestal s Stankom Vrazom.⁴⁶

Kočevar je imel (vsaj pisne) stike tudi z drugimi takratnimi slovenskimi rodoljubi, ki jih, kot sem že omenil, v tridesetih letih še ni bilo prav veliko. Najbolj ga je skrbelo za Frana Miklošiča. V pismu 29. januarja 1837 je Kočevar Stanku Vrazu izrazil bojazen »... bog nedaj, kaj bi nas Miklošič zapustio« ter hkrati kar nekoliko vizionarsko napovedal: »On bode za našo slavo in slovstvo važne stvari pripravio, či bode hteo. Či njegova glava za nas zgublena bode, kda bode druga njegovej jednaka izišla?«⁴⁷ V pismu 28. aprila 1837 pa Vraz prosi Kočevarja za pomoč pri prepričevanju Miklošiča, da bi knjige izdajali v novem črkopisu, gajici.⁴⁸

41 Harmica je bila carinarnica ob ogrsko-avstrijski meji.

42 Fran Ilešič, Herzog, str. 117.

43 To je zapisal sam dr. Kočevar (NSK, R-3981c, Štefan Kočevar, 6. 9. 1880).

44 Rüttli – livada v švicarskem kantonu Uri, kjer naj bi Švicarji leta 1307 prisegli, da se bodo osvobodili cesarskega jarma Albrehta I.

45 Fran Ilešič, Herzog, str. 124; Božidar Flegerič, n. d., str. 22.

46 Fran Ilešič, Herzog, str. 116.

47 Ljubomir Andrej Lisac, n. d., str. 44.

48 Prav tam, str. 49.

Dopisoval si je Kočevar tudi s Francetom Prešernom. Čeprav ta ni kazal nikakršnega navdušenja nad ilirskim gibanjem, je Kočevar v tistih trenutkih premogel pokazati veliko mero spoštovanja do drugače mislečega, kot ga sam imenuje »mojstra našega jezika«, ki ga v pismu iz leta 1839 naproša: »... Ne zapustite naše Slave, in ako tudi ne prisegnete na zastavo novega ilirskega slovstva, pojte slovenski (gornje ilirski)! Ne zapustite nas, vaših rojakov, kateri Vam vse zaupajo uverivši se, da ste sam Vi zmožen rešiti slovstveno čast Gornje Ilirije. Sicer bi ilirsko slovstvo več pridobilo, ako bi se Vi Gaju pridružili, da bi v našem skupnem vrtu cvetice gojili, toda Vi imate že svoj cvetni vrt, kateri ste do sedaj takó dobro gojili. Gojite ga tudi v bodoče in boste se uverili, da bo se vsak Ilir tega veselil ...«⁴⁹

Kočevarja je zagotovo vsaj leta 1846 obiskal tudi grof Anton Alexander Auersperg, za katerega je Vraz pri Kočevarju pustil snopič slovanskih knjig.⁵⁰

Kočevarjev najtesnejši prijatelj v predmarčni dobi pa je bil Stanko Vraz. Kočevar mu je veliko pomagal, tako pri njegovi hudi bolezni kot tudi v finančnem smislu, saj je »Stanko Vraz deval Kočevarjevo mošnjo pogostoma na pipo«. Tako ga na primer v pismu iz leta 1838 prosi za »5 gld., kojih mi veimi tréba«. ⁵¹ Tudi iz pisma 17. marca 1839 je razvidno, da mu Kočevar ne more poslati denarja, pravi namreč, da nima »više od deset forintih u peneznici« ter da naj gre k Demetru in njega prosi na njegov račun.⁵²

Svoj »denarni« odnos sta stopnjevala v naslednjem pismu, ko mu Kočevar odgovarja: »Zašto se izpričaš, da mi ne možeš duga platiti? Jesamli Tebe terjao? Za nigda nisam mislio na taj dug, kojeg ako ga ne možeš platiti, Tebi popustim.«⁵³

Ko se je Vraz leta 1838 preselil v Zagreb, mu je Podčetrtek bil blizu in je vsako leto obiskal dr. Kočevarja. Vraz je namreč na Štajerskem in Kranjskem neutrudno zbiral ljudske pesmi, eno od teh je spoznal tudi pri Kočevarju. 15. decembra 1838 mu je namreč pisal: »Ja sam zadnjikrat kod Tebe jedan list papi- ra ostavio, na kojem bih si jednu nar. pjesan od Tvoje Jerčke⁵⁴ zabiležio i svašta zasnova.«⁵⁵

49 Božidar Flegerič, n. d., str. 32. Tu je predstavljen del pisma v prevodu Božidarja Flegeriča, original v nemškem jeziku pa je objavljen v Letopisu Matice Slovenske za leto 1875, str. 158.

50 NSK, R-3981a, Vraz-Kočevar, 5. 7. 1846.

51 NSK, R-3981a, Vraz-Kočevar, 15. 12. 1838.

52 NSK, R-3981b, Kočevar-Vraz, 17. 3. 1839.

53 NSK, R-3981b, Kočevar-Vraz, 11. 7. 1839.

54 Jerčka je bila služkinja pri Kočevarjevih.

55 NSK, R-3981a, Vraz-Kočevar, 15. 12. 1938.

Za pusta leta 1840 pa je Vraza resno zapustilo zdravje in njegov daljni sorodnik Herzog ga je povabil v Podčetrtek, češ da mu bo dobro delo, ker bo spremenil zrak. Zanj pa je seveda skrbel njegov prijatelj, »glasoviti mladi zdravnik in ognjeviti slovanski patrijot« dr. Kočevar. Kraj je Vrazu zelo ugajal, kar je razvidno iz njegovega pisma Prešernu: »Podčetrtek leži na južnem pobočju spodnještajerske Švice, ima precej zdrav zrak in lepe razglede.«⁵⁶

Leta 1844 so morale biti nacionalne razmere že kar zaostrene, saj Kočevar Vrazu sporoča: »U Serbiu nemog putovati, jerbo Švabe paze na naše domorodce, koji bi mogli u nedužnosti u sumnju pasti.«⁵⁷

Zimo 1848/49 je Vraz preživel v hišni negi dr. Kočevarja pri svojem sorodniku, oskrbniku gosposčine Podčetrtek Josipu Herzogu. Vraza pa na Podčetrtek ni vezal le Kočevar, ampak tudi mlada Anka (letnik 1829), mlajša oskrbnikova hči. Ta ljubezen je trajala vse do njegove smrti leta 1851. O tem je leta 1869 Ivanu Macunu govoril tudi Štefan Kočevar, češ da je Vraz v Podčetrtek prihajal zaradi Anke »s pretvezo, da mene obiskuje«. Če je to bilo res, potem to vsekakor ne velja za zgodnje obdobje, ko je začel hoditi v ta kraj, saj je takrat Anka bila še otrok.⁵⁸ Hkrati je Kočevar poudaril, da »nobene ljubezni (do Vraza, op. a.) ni čutila, kolikor sem opazil«. Ravno nasprotno, v pismu 21. 12. 1849 Kočevar piše Vrazu (zanimivo, v cirilici): »... rad bi zvedil, če so zacelile tvoje rane, ktere ti je zadala Herzegova Ančka. Zdi se mi, da Te je ravno tak za norca mela kak Vehovarja, kteriga je ta ljubav mnogo stala. A vse je zastojn bilo, nevesto bode drugi domu nesel.«⁵⁹

Leta 1843 pa so Vraz, Muršec in Kočevar prišli še na neko drugo idejo. Avgusta se je Vraz nahajal v Rogaški Slatini, obiskal Kočevarja in skupaj sta se nameravala vrniti na ples. Toda Kočevar je moral službeno v Celje in Škale, Vraz pa je, kot ponavadi, šel z njim. Muršec, ki se je takrat zdravil na Dobrni, je prišel v Celje in se sestal s prijateljema. Skupaj so snovali jugoslovanski slovar. Za glavnega urednika je bil določen Kočevar, pritegniti pa so nameravali še Ulago, Drobniča, Pirša, Orožna in Wolfa, delali pa bi po Vuku, Belostencu, Jambrešiču, Stulliju, Voltiggiju in Murku. Delo pa se je zavleklo tja do 1848, ko so slovarju pomembnejši politični dogodki napravili konec. V zvezi s tem je zanimivo Kočevarjevo mnenje, ki ga je jasno izrazil v pismu Stanku Vrazu 16. novembra 1843: »Što se našoga Slovara tiče, Ti mogu kazati, da smo mi Štajarzi sami dosta odvažni, njega spisati i nepotrebujemo Kranjcov etc. Za ovu stvar.«⁶⁰

56 Fran Ilešič, Herzog, str. 114.

57 NSK, R-3981b, Kočevar-Vraz, 29. 5. 1844.

58 Fran Ilešič, Herzog, str. 119.

59 Fran Ilešič, Herzog, str. 121.

60 NSK, R-3981b, Kočevar-Vraz, 16. 11. 1843.

V burnih revolucionarnih letih 1848–49 se je začelo Kočevarjevo kratkotrajno aktivno politično udejstvovanje. Aprila 1848 je bil izvoljen v 90-članski začasni štajerski deželni zbor. Še vedno si je zelo prizadeval za tesnejšo povezanost med Slovenci in Hrvati. Ker je na prvo zasedanje novega hrvaškega sabora 5. junija 1848 (istega dne je potekal tudi vseslovanski shod v Pragi) ban Josip Jelačić povabil tudi predstavnike ostalih avstrijskih Slovanov, so člani graške Slovenije Kočevarja izbrali kot zastopnika štajerskih Slovencev. Banu ga je osebno predstavil njegov prijatelj Stanko Vraz.⁶¹ Sredi julija istega leta je v Poljčanah z imenitnim govorom poskušal zbrane navduševati za narodne ideje. V Celjskih novinah je objavljajl članke z narodno vsebino. V tem prelomnem času je veljal za vodilnega politika na slovenskem Štajerskem, za nekakšnega »štajerskega Bleiweisa«.

Seveda pa je bil dr. Kočevar predvsem zdravnik, »suženj svojega poklica«, kot ga je označil Stanko Vraz. To delo je opravljal z vsem žarom in njegova priljubljenost je bila velikanska. »Naudušen za svoj vzvišeni poklic, delal je neumorno, in v kratkem je njegovo ime daleč na okoli takó zaslovelo, da so ga klicali celo k takim bolnikom, katerin drugi zdravniki niso dajali nikakega upanja, da bodo kedaj ozdraveli. Kočevar je bil od narave blagega, mehkega srcá, da je malo takih ljudi, in baš zato siromakom pravi usmiljeni oče. Od revežev ni nikoli zahteval plačila, še zdravila jim je dajal zastonj.«⁶²

Ali kakor je v Kresu leta 1883 o njem zapisal Davorin Trstenjak: »Ko si ves utrujen prišel domu pozno v noči iz daljnih obhodov svojega poklica, vzbudila Te je revna mamica, da jej ozdraviš bolnega otroka, vzbudil te je ubogi rokodelec, da mu rešiš tovaršičino življenje, - brez godrnjanja si vstal in ko si prišel do postelje bolnikove, bilo mu je že lažje. Tvoj ljubeznjivi pogled, Tvoja tolažilna beseda ga je že okrepčala in za svojo prijazno pomoč nisi mnogokrat drugo dobil nego hvaležni: Bog plati!«⁶³

Sicer pa so, kot dr. Kočevar navaja v odgovorih na Göthove vprašalnice leta 1842, tamkajšnji prebivalci živeli v izredno težkih, higiensko zelo slabih razmerah. Zato so se jih seveda tudi zelo pogosto lotevale različne bolezni. Vendar pa bolni ljudje večinoma niti niso iskali zdravnikove pomoči. Prvič zato, ker niso imeli denarja, da bi plačali zdravila, drugič pa iz preprostega razloga: menili so, da če jim še vino ne pomaga več, jim tudi zdravnik ne more.

61 »Koliko ga je ban cieno (Vraza, op. a.), vidi se lahko iz toga, što imadijaše prosti pristup k njemu, te mu nebijaše nužno oglasit se dati, kad htjedo banu poklonit se. O tome uvjerio sam se osobno, kad me je Vraz prema lietjem 1848 Banu predstavio. (NSK, R-3981C, Štefan Kočevar, 6. 9. 1880)

62 Božidar Flegerič, n. d., str. 16.

63 Božidar Flegerič, prav tam, str. 22.

Teritorij, ki ga je pokrival Kočevar kot okrajni zdravnik, je bil ogromen. Njegova jurisdikcija je segala na Kozjansko in v Obsotelje, povedano še drugače – v šest tedanjih okrajnih gosposk: Rogatec, Strmol, Jelše, Podčetrtek, Žusem in Kozje.

V letu 1841 se je boril z epidemijo griže na področju šmarske, nekaj let kasneje (1848) pa na področju podčetrške okrajne gosposke.⁶⁴

Seveda pa je svoj poklic združeval z narodnobuditeljskim poslanstvom. Leta 1880 je podrobno opisal, kako je leta 1841 potekal njegov zdravniški obisk po Kozjanskem – takrat ga je spremljal prijatelj Stanko Vraz – in kakšne so bile ob tem reakcije oblasti: »Pratijaše me k boleznikom, ili kad prohadijah svoj kotar u zdravstvenem obziru. Uprav godine 1841 u augustu ili septembru pratio me je u okolišu Kozijanskom. Crvenkapa na glavi i z rjavoj surkoj obučen. Ovom prilikom nabirao je narodne pjesme, pjevao Crnogorske pjesme, govorio s pukom ilirski, koji ga umijaše. Njekdo morao je ovo putovanje dvorskoj kancelariji objaviti, koja putem gubernijuma v Gradcu i okružne oblasti u Celju glavarstvu u Podčetrtku i Kozji ukaže, neka izvijesti neodolčno, ne je li muž, koj čudnovito obučen z doktorom Kočevarom putuje, opasan za puk. Samo po sebi umije se, da od strani opravnika Herzoga izvijestje za Vraza ugodno bijaše, i Kozijanski opravnik, koj je Vraza kao komedijanta popisao, ništa štetljivog neobjavi. Dakle, i ovo istraživanje neje imalo nikakove posledice.«⁶⁵

O tem mu[AŠ1] je takrat tudi pisal, ga posvaril, da »svi okružni komisari imaju zapovēd na Te paziti ter izvēdjavati, šta ti namēruješ Tvojem rasplodjenjem ilirskih pēsama« ter mu svetoval, češ, »ako na Štajarsko dojdješ, po nje-mački se obučiš, i putni list svagda sobom nosiš«.⁶⁶ Tudi nekaj let kasneje mu svetuje: »Vaše crvene kapice so vam lepo čast donele. Zlato tele vam če pasti i bres Mozesa. Obesite politiku na klin i deržite se literature, drugač budete godni za nervenhaus.«⁶⁷

Seveda je bil tudi v svoji stroki dejaven. V letu 1843 se je na gubernij pritožil glede novih dietnih pravil,⁶⁸ leta 1846 pa je odločno podpiral prepoved zdravljenja samo s homeopatskimi zdravili.⁶⁹

64 ŠDA, Gub. Index Gr. III (1822-1850), 1841-1842, 1848-1849, Kotschevar.

65 NSK, R-3981c, Štefan Kočevar, 6. 9. 1880.

66 NSK, R-3981b, Kočevar-Vraz, 1. 12. 1841,

67 NSK, R-3981b, Kočevar-Vraz, 4. 2. 1844.

68 ŠDA, Gub. Index Gr. III (1822-1850), 1843, Kotschevar.

69 ŠDA, Gub. Index Gr. III (1822-1850), 1846, Kotschevar.

Kočearjevi pacienti so bili seveda raznovrstni, nekateri celo prava ugan-ka. Ena takih je zagotovo bila 22-letno kmečko dekle Barbara Jerič iz Zibike. Njena pripoved je naslednja:

»24. dne avgusta 1844 sem pasla na bregu živino. Proti večeru me je začela glava hudo boleti in omotna sem prihajala, tako da sem komaj prišla domu. 3. dne septembra sem omedlela in zdelo se mi je, da sem v nebesih in gledam, kako vihti Bog strašanski bič nad našo okolico; prosila sem, naj se spet povrnem na zemljo nazaj, da lahko svoje sosede poučim: Bog pa se je zarežal nad menoj: 'Saj imajo duhovnike; te naj poslušajo!' Na Marijino priprošnjo mi je naposled željo izpolnil. Kar tri ure sem ležala kakor mrtva; samo na vratni žili se je še videlo, da utriplje. Kmalu nato sem prosila stariše, naj se varujejo grehov, kar sem pravila tudi drugim; nikdar se nisem drznila posegati v božje pravice, govoriti o bodočnosti ali hotela določiti, kaj se godi kateremu umrlemu v večnosti. Opo-minjam k pobožnosti in svarim pred grehi. Kar se drugače govori o meni, je grda laž, ki me zelo boli, a zgodi se volja Gospodova.«

Gustav Rudolf Puff je zapisal: »Obžalovati moramo, da je Barbaro Jerič preiskalo le malo mož z višjo fizijološko in psihološko izobrazbo, kakor n. pr. gospoda 'Tribunski' in Dr. Kočear. Sicer pa so se ultramontanske stranke 'napol-zročih' (njo imenujeta Tribunski in Puff 'Helseherin') razcepile ob njej v dve stranki. Jedna pravi, da je Barbara Jerič navadna goljufivka, druga pa želi samo, da dobi dekile meč in šlem in da vstane na ta način med Slovenci druga Jeanne d' Arc.«

Njeno nadnaravno stanje pa je počasi ponehalo, z njim tudi »romanja« k njeni koči, ki je vedno bila nabito polna radovednežev. Ko je dekile ozdravelo, je zanimanje za njo zamrlo in to si je preveč vzelo k srcu. Že kaj kmalu si je prebodlo z nožem roke in noge in je samo še želelo, da bi jo na veliki petek bičali. Ker se to seveda ni moglo zgoditi, je na velikonočno nedeljo, ko ni bilo nikogar v cerkvi, zlezlo v močno zakurjeno peč, kjer so jo našli šele čez nekaj časa, sicer živo, a močno opečeno. Čez nekaj ur je revica umrla.⁷⁰

Uradna ocena celjskega okrajnega glavarja Schmelzerja, ki jo je v obrazec zapisal 8. aprila 1853, pove vse o Kočearjevi poklicni vnemi. Označuje ga za zelo marljivega, vestnega in poštenega, pravi, da izvrstno uporablja svoje sposobnosti, njegov politični nazor pa je ocenil kot zelo dober.⁷¹

70 Jože Glonar, Literarni odnošaji med Štajerskimi Slovenci in Nemci. ČZN, V. (1908). Zapisa v Styrii, letnik II, 1844 (Tribunski) in letnik III., 1845 (dr. R. G. Puff).

71 ŠDA, Hs. XXII/3, Aertzte ältere Datums, Qualifications tabellen der Kreis und Bezirks-Aertzte in Steiermark, Štefan Kočear.

Dr. Štefan Kočevar se je tako po 15 letih od Podčetrтка poslovil v letu 1851 (SBL napačno navaja letnico 1852, na kar je opozoril že Fran Ilešič) in se vrnil tja, od koder je v ta simpatičen obsoteljski trg tudi prišel, v mesto ob Savinji. Upravne spremembe na sanitetnem področju so namreč ukinile mesto okrajnega zdravnika v Podčetrtku. Z dekretom ministra za notranje zadeve je tako bil 26. julija 1851 nastavljen za okrajnega zdravnika v Celju, zaprisegel pa je 28. avgusta 1851. Dodeljena plača je bila popolnoma enaka kot na prejšnjem delovnem mestu, 400 gld.⁷²

Tudi v štajerskem deželnem šematizmu za leto 1851 je kot okrajnega zdravnika v Podčetrtku še zaslediti »Stephana Kotsevarja« (za ilustracijo, kako pomembno je bilo to mesto: na slovenskem Štajerskem so bili okrajni zdravniki nameščeni le še v mestih Brežice, Ptuj, Slovenj Gradec in Slovenska Bistrica, okrožna zdravnika pa sta bila le v Mariboru in Celju).⁷³

Novice 6. avgusta 1851 navajajo, da je bil poleg drugih za »kantonskega« (okrajnega) zdravnika na Štajerskem imenovan dr. Kočevar, 17. septembra pa poročajo, da je »slavni domorodec dr. Kočevar k nam v Celje za c. kr. zdravnika prišel«.⁷⁴

Po novem so poleg Celja na slovenskem Štajerskem okrajnega zdravnika premogli le še Ptuj, Ljutomer, Maribor, Slovenj Gradec in Brežice.⁷⁵ Sicer pa Kočevarjevo drugo selitev v mesto ob Savinji leta 1851 potrjuje tudi pismo, ki ga je škof Anton Martin Slomšek 24. oktobra 1851 pisal celjskemu opatu Matiji Vodušku. Slomšek je namreč takrat v Celju pri Kočevarju iskal zdravniško pomoč in naj bi, kot omenjajo Novice, »popolnoma ozdravel«. V pismu tako med drugim naproša Voduška, »naj pove (njegovo) zahvalo dr. Kočevarju in zdravitelju Nekarmanu«.⁷⁶

72 Prav tam.

73 Handbuch von Steiermark. Gradec 1851.

74 Fran Ilešič, Kočevar, str. 156.

75 Handbuch von Steiermark. Gradec 1852.

76 Fran Ilešič, Kočevar, prav tam.